

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ЩОДО ПРЕВЕНТИВНОЇ РОЛІ ПОКАРАННЯ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Здійснено комплексне дослідження історичних джерел, які висвітлюють становлення теоретичних уявлень про попередження злочинності у різні періоди. Розкрито основні етапи еволюції попередження злочинності. Проаналізовано цільові програми з боротьби зі злочинністю 1996–2012 рр., представлено таблицю з кількістю зареєстрованих злочинів, кількістю підозрюваних і кількістю засуджених за 2010–2012 рр.

Ключові слова: *превентивна роль покарання, боротьба зі злочинністю, історичний аспект.*

Постановка проблеми. Дослідження превентивної ролі покарання викликано необхідністю посилення охорони прав та інтересів особи і суспільства від суспільно небезпечних посягань. Історичні джерела розкривають генеалогію уявлень щодо поняття, ознак та мети покарання, а тому завдяки їхньому аналізу можна чіткіше визначити попереджувальне значення цього інституту, а одночасно віднайти втрачені ідеї щодо підвищення ефективності його застосування. У зв'язку з цим дослідження превентивної ролі покарання у протидії злочинності доцільно провести з позиції історичної періодизації.

Стан дослідження. Праці Ч. Беккарія, Д. Говарда, І. Бентама, А. Фейербаха та їхніх послідовників сформуvalи класичний напрямок теорії кримінального права. А позитивістський напрям у кримінології започаткували: Р. Гарофало, Ф. Ліст, Ч. Ломброзо, Е. Феррі. Поняття, ознаки та мета покарання досліджувалися у працях Ю. В. Александрова, С. Б. Бородіна, А. І. Долгової, В. М. Когана, Й. С. Ноя, В. І. Сельвестрова, М. С. Таганцева, І. В. Шмарова, В. В. Лунєєва, а також українських вчених – Л. В. Багрій-Шахматова, М. І. Бажанова, І. А. Близнюка, О. М. Джужи, М. І. Коржанського, О. Ф. Кістяковського, І. Н. Осиповського, А. Х. Степанюка, Ю. Л. Титаренка, В. П. Філонова, В. В. Скибицького, В. М. Марченка та інших учених. Водночас у наукових доробках цих авторів лише окремими штрихами позначається розвиток наукової думки саме щодо превентивної ролі покарання.

Метою цієї статті є проведення комплексного дослідження історичних джерел, які висвітлюють становлення теоретичних уявлень щодо превентивної ролі покарання у протидії злочинності. Завдання статті – з'ясувати, як розвивались теоретичні уявлення щодо поняття превентивної ролі покарання, його ознак і мети у різні часи.

Виклад основних положень. Зниження рівня злочинності для багатьох держав світу залишається невирішеною проблемою, а тому продовжуються наполегливі пошуки нових шляхів її розв'язання. Водночас важливе значення має відновлення забутих ідей та практики протидії злу традиційними засобами, серед яких вирізняється, насамперед, інститут покарання. Питання щодо його ефективності та ролі у запобіганні злочинності розглядається протягом багатьох віків. Щодо його видів, ознак та цілей сперечаються досі.

У сучасній світовій практиці кримінального переслідування особи, яка скоїла злочин, державне реагування не обмежується лише використанням покарання, як примусового заходу та реакції на злочин. Така ситуація зумовлена, насамперед, тим, що сучасний етап розвитку держави та права, суспільства, рівня злочинності, застосування державою тільки покарання не завжди може досягти поставленої мети запобігання злочинності. Тому спостерігається повернення від абсолютної теорії покарання до теорії корисності.

Одним із принципових питань кримінального права залишається питання про визначення цілей покарання. Як зазначає Й. С. Ной, від його розв'язання залежить побудова не тільки багатьох інститутів цієї галузі права, але й цілеспрямоване застосування самого кримінального законодавства [1, с. 6]. Ч. Беккарія вказував, що ціль покарання полягає не в катуванні й мученні людини, а в тому, щоб перешкодити винному знову завдати шкоди суспільству й запобігти скоєнню цього ж іншими [2, с. 19].

Саме тому в сучасних умовах надається перевага заходам, які спрямовані на запобігання злочинності, а не тільки застосування покарання за вчинене протиправне діяння. Слід погодитися з висловами відомого італійського мислителя та правознавця Чезаре Беккарія, що краще запобігати злочину, ніж карати за нього, тому що це становить мету будь-якого ефективного законодавства [3, с. 18].

Упродовж віків було сформовано «класичну» теорію розуміння превентивної функції покарання – метод залякування з боку держави. Суспільно небезпечне діяння повинно каратися суворішими методами з метою залякування потенційних злочинців. Класична школа крими-

нології – це система ідей про злочини й боротьбу з ними, що сформувався у межах так званої класичної школи кримінального права, яку заснував дворянин Ч. Беккарія з Мілана. Основні положення свого вчення він сформулював у згадуваній праці «Про злочини і покарання». Грунтуючись на ідеях Ш. Монтеск'є та інших великих просвітителів XVII–XVIII ст., Ч. Беккарія створив принципово нову для того часу теорію. Вважаючи доцільними позиції популярної на той час «суспільної угоди», він вважав, що існує три основних джерела моральних і політичних засад, які керують людьми: Боже начало, природні закони і добровільні суспільні відносини. Злочинну активність людини вчений пояснював, зважаючи здебільшого на основні, на його думку, рушійні джерела, що спонукають людину до будь-яких дій (і корисних, і шкідливих). Цими джерелами він уважав насолоду і страждання. Отже, у класичній праці Ч. Беккарія відображено не лише діалектичне усвідомлення відтворення злочинності під впливом суспільних суперечностей, а й психологічне тлумачення механізму індивідуальної злочинної поведінки.

Для кримінології велике значення має також прогностичний погляд Ч. Беккарія на перспективи протидії держави злочинам. Особливо цінні ідеї Ч. Беккарія щодо методів реагування держави на вчинені злочини. Під впливом цих ідей у різних державах із різними соціальними системами виникла соціальна профілактика злочинів як один із напрямів державної діяльності [4, с. 31]. Погляди Ч. Беккарія зробили вирішальний вплив на розвиток науки і законодавства подальшого періоду. Представники класичного напрямку були в багатьох державах Європи: в Англії – Д. Бентам (1748–1832); у Франції – К. В. Грольман (1775–1829), А. Фейєрбах (1775–1833); у Німеччині – І. Кант (1724–1804), Г. Гегель (1770–1831); у Росії – М. С. Таганцев (1843–1923), М. С. Сергієвський (1849–1910); в Україні – О. Ф. Кістяківський (1833–1885), О. А. Владимиров (1844–1917) та інші [5, с. 456].

І. Кант – видатний філософ, що вперше сформулював ідею правової держави, створив свою теорію кримінального права. Згідно з його поглядами на покарання, категоричний імператив вимагає належної поведінки і містить у собі ідею покарання за неналежну поведінку. Покарання є відплатою злом за зло, заподіяне злочином. Відповідно до цього пропонується і система покарань: за вбивство – страта; за звалтування і мужолозтво – кастрація; за аморальні злочини – вигнання з суспільства; за образу – принизливе вибачення перед потерпілим, за майнові злочини – кримінальне рабство (каторга) на різні строки [5, с. 457].

Досить несподіваним був погляд Г. Гегеля на теорію покарання. Він висловив думку щодо неправомірності ставки на «загрозу покарання», оскільки така позиція опирається на трактування людини як особи невольної, маючи намір змусити її до певної поведінки шляхом створення уявлення про зло, яке їй загрожує [6, с. 96].

У Німеччині та інших державах континентальної Європи значний вплив на теорію кримінального права й кримінального законодавства мали погляди видатного юриста Ансельма Фейербаха. Він сформулював основні принципи класичної школи кримінального права, що, за його словами, не підлягають будь-якому винятку: немає покарання без закону; немає покарання без злочину; немає покарання без вини. Ці формулювання, що є відображенням у кримінальному праві сутності правової держави, прихильником якої поряд із І. Кантом був А. Фейербах, слугують і нині найважливішими критеріями оцінки кримінального права як цивілізованого. А. Фейербах був упорядником одного з перших Кодексів ХІХ століття, у якому втілилися ідеї – Баварського кримінального укладення 1813 р., що було чинним майже до об'єднання Німеччини у 1870 р. А. Фейербах істотно вплинув на розвиток науки кримінального права не тільки в Німеччині, але й за її межами [5, с. 456]. Погляди А. Фейербаха на покарання відображені у так званій «фейербахівській теорії психологічного примусу» [5, с. 457].

Опонентом А. Фейербаха виступав інший видатний німецький юрист Карл Грольман, який серед цілей покарання насамперед виокремлював спеціальне попередження, тобто виходив із того, що кара застосовується, аби завадити злочинцеві вчинити нові злочини.

Найвідомішим представником російської школи класиків був М. С. Таганцев. Відомий правознавець писав: «Історична оцінка всякого... закону є одним із перших прийомів критичного аналізу права» [7, с. 28]. М. С. Таганцев, який був помірним лібералом і прихильником точного застосування кримінальних законів, ґрунтовно окреслив проблеми майже всіх інститутів кримінального права. Він рішуче виступав проти смертної кари, а також ідей соціологів про небезпечний стан: «Караючи ж за злочинні схильності, можливість майбутніх порушень, ми даємо страшенну зброю деспотизму влади, знищуємо існування усіякої свободи» [5, с. 462].

Прихильником М. С. Таганцева у ліберальних поглядах був видатний український вчений О. Ф. Кістяківський. У його роботі «Дослідження про смертну кару», виданій 1867 року, зазначалося, що покарання повинно бути однакове для всіх і не завдавати фізичних

страждань, а його метою є самозбереження суспільства. О. Ф. Кістяківський був противником смертної кари і тілесних покарань; уважав, що ці покарання є безпідставними і несправедливими.

Усупереч О. Ф. Кістяківському, який не вбачав сенсу у теоретичній суперечці щодо необхідності покарання, М. Д. Сергієвський уважав, що оминання цього питання може призвести до того, що правомірність кримінального покарання буде поставлена під сумнів [4, с. 58]. М. Д. Сергієвський робить висновок, що держава має право застосовувати покарання на тій підставі, що вона не може існувати без кримінального правосуддя. Для кримінального правознавства юридичне обґрунтування права покарання зводиться до наступного: якщо існує правопорядок, то повинне існувати і кримінальне правосуддя. Інше обґрунтування цього права держави виходить зі сфери науки кримінального правознавства [4, с. 65–66].

До передумов виникнення позитивістського періоду належать, з одного боку, значне поширення злочинності в середині XIX ст., яке позначалось на європейському суспільстві, а з іншого – стрімкий розвиток природничих і гуманітарних наук. Методологічною основою кримінологічних учень позитивістського періоду була філософія позитивізму, яка виникла у першій третині XIX ст. і намагалася зібрати позитивний, кількісно визначений матеріал про різні аспекти життя суспільства. Позитивістська кримінологія розвивалась у двох основних напрямках – біологічному та соціологічному [4, с. 15]. Засновник позитивістської школи Чезаре Ломброзо, який опублікував 1876 року свою роботу «Злочинна людина», на підставі своїх спостережень дійшов до висновку про те, що поведінка причинно обумовлена, а типового злочинця можна ідентифікувати за конкретними фізичними характеристиками. Такий підхід у поясненні природи злочинної поведінки був підданий критиці з боку сучасників Ч. Ломброзо, коли злочинність досліджувалась із позицій соціального явища [8, с. 41]. Приблизно у цей же період розгорнулася боротьба між антропологічною і соціологічною школами кримінального права.

Посилаючись на ідеї свого вчителя Ч. Ломброзо про біологічні основи злочинності, 1878 року Енріко Феррі опублікував роботу «Теорія неосудності й заперечення вільної волі», де розкрив взаємозв'язок соціальних, економічних і політичних факторів. Позитивістська школа переходить від концепції вільної волі класичного напрямку до «причинності» злочину. Антропологи вважали, що якщо злочин – це біологічне явище, то покарання не може досягти своєї мети, а тому потрібно

відмовитись від понять осудності і вини, моральної відповідальності. Вони висували вимоги відмови від суду присяжних, заміни судів медичними установами.

Однак програма антропологів не могла бути сприйнята ні теорією кримінального права, ні законодавцем того часу через свою антинауковість, а також тому, що зводила кримінальне право до засобу розправи над людиною через її біологічні характеристики.

Із часом соціологічний напрям вийшов із надр позитивістської школи. Представник соціологічного напрямку Ф. Ліст стверджував, що теорія покарання перебуває поза усіляким зв'язком із етикою. Покарання повинні існувати тому, що суспільство їх потребує. Злочинців необхідно карати поза усілякими питаннями етичного характеру. Він стверджував, що «будь-яка небезпечна для суспільства людина повинна бути поставлена у неможливість шкодити так довго, допоки це виявиться потрібним» [9, с. 131].

І. Я. Фойніцький вбачав мету покарання у тому, «щоб утримувати від подальших злочинних діянь». Ця мета, стверджував він, може бути сформульована і щодо особи, яка вчинила злочин, і щодо усього суспільства. Досягається вона і загрозою застосування покарання, і самим його виконанням [9, с. 53–54].

Поняття покарання С. В. Познишев розглядав як таке, що «вироблялося довгим досвідом людства». Специфіка осмислення С. В. Познишевим покарання полягала у тому, що він виводив мету зі специфічного авторського трактування людської волі. Він, зокрема, вважав, що здатність до самовизначення не притаманна людській волі. З того, що людина не володіє свободою волі, можна вивести нераціональність, неприпустимість відплати їй за вчинене зло. Відтак аж ніяк не можна стверджувати, що злочинець не повинен підлягати кримінальній відповідальності. Покарання, робив висновок учений, – повинне застосовуватися, оскільки воно необхідне для запобігання вчиненню злочинів, що порушують умови існування і прогресу співжиття. Відтак покарання має лише одну мету – запобігання злочинам, яке може мати форму фізичного утримання (для злочинців) чи психологічної протидії злочину (для інших членів суспільства) [10, с. 14, 26, 112].

Із розвитком наук з'являється і прагнення дослідити причини злочинності, дати наукове обґрунтування діяльності соціальних інститутів, що займаються попередженням злочинності. Практичне вивчення стану злочинності, її причин, особистості злочинця в перші роки радянської влади було зосереджено в органах карного розшуку (потім

міліції), суду, прокуратури, ВЧК і навіть Наркомпроса. У різних установах (судових, виправно-трудовах, медичних та ін.) були створені кримінологічні кабінети й клініки, співробітники яких разом із практиками вивчали на основі статистичного, емпіричного й клінічного матеріалу різні види злочинів і типи злочинців. Так, Московський кабінет із вивчення злочинності та особистості злочинця 1924 року опублікував збірник «Злочинний світ Москви», що містив великий фактичний матеріал [11, с. 2].

У 30-ті роки минулого століття кримінологічні дослідження з вивчення злочинності й злочинця були практично згорнуті, а кримінологічні кабінети на місцях були ліквідовані. Внаслідок цього аналіз злочинності, а також і боротьба з нею, отримали виключно відомчий, обмежений характер.

Наступний етап розвитку вітчизняної кримінології розпочинається з кінця 50-х років. Вивчення проблем злочинності включається в плани деяких науково-дослідних установ держави. Процес відновлення кримінологічних досліджень значною мірою був пов'язаний із діяльністю науковців Київської вищої школи МВС. Так, 1964 року представником цієї наукової установи П. П. Михайленко у співавторстві з доцентом І. Гельфандом підготовлена і опублікована монографія «Попередження злочинів – основа боротьби за викорінення злочинності».

1963 року створюється Всесоюзний інститут з вивчення причин і розробки заходів попередження злочинності. З 1964 року викладання кримінології вводиться в програми юридичних вузів. Проблеми цієї науки досліджували такі вчені: Г. А. Аванесов, Ю. М. Антонян, А. І. Алексеев, М. М. Бабаєв, С. В. Бородін, Н. П. Грабоська, А. І. Долгова, В. К. Звирбуль, І. І. Карпець, Г. М. Мінковський, Й. С. Ной, В. С. Овчинський, М. А. Стручков, В. Д. Філімонов та інші. Ці вчені внесли значний вклад не тільки в кримінологію, але й у кримінальне та кримінально-виконавче право. Друга половина 80-х років відзначилась важливим кроком у знятті грифу таємності зі всієї інформації про злочинність, що уможливило науковцям отримати раніше недоступні дані [11, с. 3].

Серед держав СНД однією з перших була цільова програма незалежної України – Державна програма боротьби зі злочинністю, затверджена постановою Верховної Ради України від 25 червня 1993 р. № 3325-ХІІ «з метою забезпечення правових, організаційних і матеріально-технічних передумов для більш ефективної боротьби зі злочинністю». Програма концептуально багато в чому запозичила положення

теоретичної моделі програми запобігання злочинності, розробленої С. В. Бородінін та іншими вченими. Згодом була затверджена друга цільова програма – Комплексна цільова програма боротьби зі злочинністю на 1996–2000 роки. Ця програма затверджена Указом Президента України від 17 вересня 1996 р. № 837 [12]. У вступі до неї зазначалося, що програма, опираючись на закріплену Конституцією України соціально-правову та економічну політику держави, основним стратегічним завданням визначає дальше вдосконалення практичної діяльності відповідних органів у зміцненні правопорядку і законності, повсюдне налагодження системи профілактики правопорушень та широкий наступ на злочинність, належне забезпечення конституційного ладу, прав і свобод людини, економічної безпеки держави.

Ще одним кроком у боротьбі зі злочинністю було прийняття Комплексної програми профілактики злочинності на 2001–2005 рр., затвердженої Указом Президента України від 25 грудня 2000 р. № 1376 [13]. Як зазначає Н. А. Буличева, під час її реалізації «були визначені комплексні заходи щодо реформування і наукового забезпечення системи правоохоронних органів» [14]. Метою цієї програми було забезпечення активної наступальної протидії злочинності та досягнення уповільнення темпів її зростання на основі чітко визначених пріоритетів, поступового нарощування зусиль держави і громадськості, вдосконалення законодавства, організації, засобів і методів запобігання і розкриття злочинів [15]. Зазначені чинники призвели до того, що очікуваних результатів посилення профілактичного впливу Комплексної програми щодо профілактики злочинності на злочинність не було досягнуто.

2007 року приймається нова програма – Комплексна програма профілактики правопорушень на 2007–2009 рр. Мета цієї програми полягала у запобіганні виникненню умов, що сприяють вчиненню правопорушень, удосконаленні методів роботи з їх профілактики, забезпеченні захисту конституційних прав і свобод людини на основі чітко визначених пріоритетів, створенні умов для проведення ефективною правовою та виховною роботи серед населення. Виконання вказаних заходів упродовж 2007–2009 років було покладено на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську та Севастопольську міські держадміністрації та МВС. Але це завдання також не було виконано [16].

Кризові процеси, що призвели до ускладнення криміногенної ситуації, зміни структури злочинності зумовили виникнення нових

форм і способів вчинення протиправних діянь, підштовхнули до ухвалення нової Комплексної програми профілактики правопорушень на 2010–2015 рр. Метою Програми є забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень шляхом розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на усунення причин та умов вчинення протиправних діянь, а також налагодження дієвої співпраці правоохоронних органів та центральних і місцевих органів виконавчої влади у зазначеній сфері.

На основі аналізу роботи програми в період із 2010 до 2012 р., можна зробити висновок, що відбулися позитивні зміни до зменшення кількості зареєстрованих злочинів, однак стверджувати про це впевнено не можна через зростання індексу латентності злочинності.

Рік	Кількість зареєстрованих злочинів, тис.	Кількість підозрюваних осіб, тис.	Кількість засуджених осіб, тис.
2010	505,3	220,4	168,8
2011	520,2	230,2	154,3
2012	447,1	205,1	162,9
Усього	1472,6	655,7	486

Висновки. На основі дослідження історичних джерел, які висвітлюють становлення теоретичних уявлень про попередження злочинності у різні періоди його розвитку, можна зробити такі висновки:

1) незважаючи на відмінність методологічних засобів, які використовувалися представниками різних теоретичних напрямів у кримінальному праві та кримінології, їх об'єднує одна мета у боротьбі зі злочинністю – її попередження;

2) напрацювання науковців різних часів та держав щодо превентивної ролі покарання необхідно систематизувати задля розроблення пропозицій щодо їх втілення у законодавчу та правозастосовну практику.

1. Аристотель. Афинская полиция. – М.-Л., 1936. – Веко, Организация уголовной юстиции в главнейшие исторические эпохи, СПб., 1867.

2. Ной И. С. Сущность и функции уголовного наказания в советском государстве: политико-юридическое исследование / И. С. Ной. – Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973. – 192 с.; Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / Ч. Беккариа. – М.: Стеле, 1995. – 304 с.

3. Кури Г. Концепции предупреждения преступности: помогут ли строгие наказания / Г. Кури // Вплив покарань на злочинність: кримінологічні дослідження. – 2009. – Вип. 3. – С. 12–54.

4. Александров Ю. В. Криминологія: курс лекцій / Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков. – К.: МАУП, 2002. – 295 с. – Бібліогр.: С. 288–289.

5. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-е вид., переробл. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 480 с

6. Гегель. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Георг Вільгельм Фрідріх Гегель; пер. з нім. – К.: Юніверс, 2000. – 336 с

7. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Часть общая: в 2 т. – Тула: Автограф, 2001. – Т. 1. – 800 с.

8. Бочелюк В. Й. Юридична психологія: навч. посібник / В. Й. Бочелюк. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.

9. Шаргородский М. Д. Наказание, его цели и эффективность / М. Д. Шаргородский. – Л.: Изд. Ленингр. ун., 1973. – 160 с.

10. Познышев С. В. Очерк основных начал уголовного права. Ч. I: Общая часть / С. В. Познышев. – М., 1923. – 280 с.

11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lessons.com.ua/istoriya-rozvitku-kriminologichno%D1%97-dumki/2/>

12. Про Комплексну цільову програму боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки: Указ Президента України від 17 вересня 1996 р. № 837. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

13. Про Комплексну програму профілактики злочинності на 2001-2005 роки: Указ Президента України від 25 грудня 2000 р. № 1376. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

14. Буличева Н. А. Правовий ресурс органів внутрішніх справ у відносинах з формування фінансових ресурсів та розпорядження ними / Н. А. Буличева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2003_1/_zmist_06/bylich.htm

15. Про результати аудиту ефективності виконання Комплексної програми профілактики злочинності на 2001–2005 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.acrada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/764215?cat_id=412

16. Комплексна програма профілактики правопорушень на 2007–2009 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1767 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 51. – С. 170. – Ст. 3418.

Сабан И. Д. Историческое развитие теоретических представлений о превентивной роли наказания в противодействии преступности.

Проводится комплексное исследование исторических источников, освещающих становление теоретических представлений о предупреждении преступности в разные периоды его развития. Раскрываются основные этапы эволюции предупреждения преступности. Проводится анализ целевых программ по борьбе с преступностью с 1996–2012 гг., представлено таблицу

с количеством зарегистрированных преступлений, количеством подозреваемых и количеством осужденных за 2010–2012 гг.

Ключевые слова: превентивная роль наказания, борьба с преступностью, исторический аспект.

Saban I. D. Historical development of theoretical concepts of a preventive role of a punishment as a counterwork against criminality.

It has been performed a complex study of historical sources, which clarify the formation of the theoretical concepts of crime prevention during different stages of its development.

The basic stages of evolution of crime prevention are also revealed. In should be noted, that the study of the preventive role of the punishment was caused by a necessity of strengthening of protection of rights and interests of a person and a society against socially dangerous infringements. Crime reducing is still an unsolved problem for many countries of the world and that is why a persistent search of the new ways of its solving has been continued. Simultaneously a retrieval of forgotten ideas and practices of counterwork against evil with traditional means, among which is a punishment institute first of all, also has an important meaning. A question of its effectiveness and role of crime prevention has been studied during many centuries.

Till now there are arguments concerning its kinds, peculiarities and aims. Historical sources reveal a genealogy of concepts concerning a notion, signs and a purpose of the punishment, and that's why thanks to their analysis it is possible to determine more clearly the preventive meaning of this institute and simultaneously to find the lost ideas of its application's effectiveness improvement. In connection with this study of the preventive role of the punishment in the conterwork against crime it looks advisable to make analysis from the point of historical division into periods. The analysis of the target programs about the fight against crime in the period of 1996–2012 was performed; a table with the registered crimes number, suspected persons number and convicted persons number in the period of 2010 – 2012 was demonstrated.

On the basis of the study of historical sources we can make the following conclusions: in spite of differences of methodological means, which were used by the representatives of different theoretical directions in criminal law and criminology, they are united by one purpose in the fight against crime – its prevention. In particular, developments of scientists of different times and countries concerning the preventive role of the punishment must be systematized with the aim of development of propositions concerning their implementation into legal and enforcement practice.

Key words: a preventive role of a punishment, a fight against crime, historical aspect.

Стаття надійшла 8 жовтня 2013 р.